

δίοδος

ΕΞΑΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΛΟΓΟΥ & ΤΕΧΝΗΣ

ΤΙΜΗ: 6€

ISSN: 1792 - 1317

Περίοδος Α', Τεύχος 16, Ιούλιος 2019

ΤΙΜΗΤΙΚΗ
ΔΙΑΚΡΙΣΗ
ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 2016

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΑΜΠΑΤΖΗΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ
ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΒΙΔΑΚΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΧΟΣ
ΑΝΤΖΕΛΑ ΓΕΩΡΓΟΤΑ
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΖΕΡΒΑ
ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ ΙΜΣΙΡΙΔΟΥ
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΒΑΝΟΖΗΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΪΤΑΤΖΗ-ΧΟΥΛΙΟΥΜΗ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Λ. ΚΑΡΑΟΓΛΟΥ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΙΖΩΝΗ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΣΑΠΙΔΗΣ
ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΟΡΟΜΗΛΛΑ
ΒΙΚΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΚΩΣΤΑΣ ΛΙΝΝΟΣ
ΑΡΓΥΡΗΣ ΜΑΡΝΕΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΑΚΑΛΗ
ΠΟΥΛΥΝΑ Γ. ΜΠΑΝΑ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΜΠΡΟΥΧΟΣ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΟΡΑΛΛΙΑ Η. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΡΑΣΙΔΗΣ
ΚΙΚΗ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΗ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΤΣΙΑΣ
ΧΑΡΑ ΠΡΕΒΕΔΩΡΟΥ
ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΡΙΖΑΚΗΣ
ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΣΙΟΖΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΖΙΚΑΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΣΙΑΜΠΟΥΣΗΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ Π. ΦΑΡΑΚΛΑΣ
ΚΟΣΜΑΣ ΧΑΡΠΑΝΤΙΔΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΧΑΤΖΗΝΑΑΣΤΑΣΙΟΥ
ΝΟΠΗ ΧΑΤΖΗΓΝΑΤΙΑΔΟΥ

(Γεν. 1936, Μεγάλο Περιστέρι Ιωαννίνων). Δοκίμογράφος. Κριτικός λογοτεχνίας. Βραβείο «δοκιμίου, μελέτης» του περιοδικού *Διαβάζω* (2008). Ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων. Σπούδασε Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

Γιά τόν Χρίστο Ρουμελιωτάκη καί τό ποιητικό του ἦθος*

ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Χ. ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΑΚΗ αναφέρονται σέ κρίσιμες στιγμές ιστορικών προσώπων. Σέ στιγμές πού τά πρόσωπα αὐτά ἔδειξαν ἠθικό σθένος κι ἔμειναν πιστά στόν ἑαυτό τους μέ ὅποιο κόστος ἤ, ἀλλιῶς, πού βρέθηκαν σέ περιστάσεις ἀκραίας δοκιμασίας, στίς ὁποῖες ἀντιστάθηκαν, δέν λύγισαν, δέν ὑπέκυψαν καί δέν προσκύνησαν. Τά ἱστορικά πρόσωπα που τράβηξαν, ἀπό τήν ἀποψη αὐτή, τήν προσοχή τοῦ Ρουμελιωτάκη εἶναι ὁ Λυκούργος Λογοθέτης (δύο ποιήματα), ὁ Σαῖν Ζύστ, ὁ Διονύσιος Σολωμός (τρία ποιήματα), ὁ Γαλιλαῖος Γαλιλέι, ὁ Δάντης Ἀλιγκέρι (τρία ποιήματα) καί ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης. Νά δοῦμε μέ τή σειρά τά ποιήματα αὐτά καί νά δοῦμε τά σημεῖα στά ὁποῖα κρίνεται τό ἠθικό σθένος τῶν συγκεκριμένων προσώπων. Στίς περιπτώσεις πού ἔχουμε δύο ἢ τρία ποιήματα γιά τό ἴδιο πρόσωπο θά περιοριστώ στό ἀντιπροσωπευτικότερο ἀπό τή συγκεκριμένη ἀποψη. Ἀρχίζω ἀπό τό πρῶτο.

Βαρούτην κανόμεθα

Μιά λεπτομέρεια ἀπό τή ζωή τοῦ Ἀρχηγοῦ Λυκούργου Λογοθέτη¹, καί μιά εἰσήγηση τοῦ συγγραφέα περί τοῦ πρακτέου.

Κάπου βαθιά υπάρχουν στό μυαλό μου
ὁ βίος καί τά κατορθώματα
τοῦ Ἀρχηγοῦ Λυκούργου Λογοθέτη,
ὅπως συχνά τά χρόνια ἐκεῖνα
μοῦ τ' ἀνιστοροῦσε
ὁ φίλος μου Ἀλέξης Σ.
ὁ ἐκ Σαρακηνῶν.

Ὅμως ἀπόψε δέν θ' ἀναδιφήσω

¹ Λυκούργος Λογοθέτης (1772-1850), Σαμιώτης. Πολιτικός καί στρατιωτικός ἡγέτης τῆς Σάμου κατά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821. Πολυταξιευμένος καί πολυσιδῆς προσωπικότητα.

* Κείμενο που διαβάστηκε σε εκδήλωση στο Ἴδρυμα Τάκης Σινόπουλος (Αθήνα, 30.01.2019).

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

τόν βίο καί τά κατορθώματά του –
άλλωστε αὐτά τά γράφει ἡ ἱστορία, –
θά πῶ μονάχα καί μ' αὐτό τελειώνω
μιὰ λεπτομέρεια πού κρίνω,
ὅτι μπορεῖ νά ρίξει στή ζωή μας
λίγο φῶς.

Ὅλοῦθε, λέει, τόν ἐζῶναν οἱ ἐχθροί
κι οὔτε ψωμί οὔτε νερό
κι οἱ μέρες του
κι οἱ ὥρες ἴσως μετρημένες.

Ἐδῶ ἄς ἀνοίξω μιὰ παρένθεση
νά πῶ, ὅτι στόν βίο μας
ἔρχεται κάποια μέρα
πού ἐπιβάλλεται νά πάρουμε ἀποφάσεις
κρίσιμες καί γιά μᾶς
καί γιά τούς ἄλλους πού σ' ἐμᾶς προσβλέπουν–
τότε τά λόγια τά πολλά δέν ὠφελοῦν,
δυό λόγια μόνο, ἓνα κίνημα τῆς κεφαλῆς,
αὐτό ταιριάζει.

Δέν εἶχε ἡ ὥρα ἔλεος,
μέτρῃσε τούς δικούς του, τούς ἐχθρούς,
τήν κακοτράχαλη ἀνοιξη,
πῆρε μολύβι καί χαρτί καί χάραξε (τό μήνυμα)

Βαρούτην χανόμεθα

τίποτε ἄλλο.

Τήν ὥρα ἐκείνη τόν φαντάζομαι,
νά γράφει καί νά ὑπογράφει τή γραφή
καί σάν λιοντάρι ἡ ψυχή του νά βρυχᾶται
Βαρούτην χανόμεθα
τίποτε ἄλλο.

Βαρούτην, λοιπόν, Ἀδελφοί, Βαρούτην
καί τό μέγα Ἔλεος.

Τό παραπάνω ποίημα τά λέει, νομίζω, ὅλα πολύ κα-

θαρά, ὥστε νά περιττεύουν οἱ ἐξηγήσεις. Στή δύσκο-
λη ὥρα ὁ Λυκοῦργος Λογοθέτης δέν σκέφτηκε τή ζωή
του, ἀλλά τόν ἀγώνα, τήν ἐλευθερία καί τήν τιμή του.
Δέν σκέφτηκε νά παραδοθεῖ στούς Τούρκους, ἀλλά νά
πολεμήσει μέχρι τέλους. Καί ζήτησε μπαρούτη. Μόνο
μπαρούτη, μέ δυό λέξεις.

*

Σαίν Ζύστ

Τό ἐντευκτήριο τοῦ Φιλανθρωπικοῦ
θυμίσου επίσης,
μήνας Ἰανουάριος, Κυριακή πρωί,
ὅπου τόν ἀνακήρυξαν Ὑπέρτιμο καί Ἐλεήμονα
κι αὐτός ἀπό τό βῆμα κατεβαίνοντας
μέ τό μενεξελί γιλέκο του καί τήν πελώρια γραβάτα,
ἔκανε μιὰ ὑπόκλιση, ἀντάλλαξε χειραψίες
καί κάθησε στή θέση του,

τήν προπτοιμασμένη,
μέ τά παιδιά του, μέ τά ἐγγόνια του
κι ἄχ μέ τήν προφητεία πού τόν ἤθελε
σπαθί καί δόξα τῆς Συμβατικῆς.

Γιά τόν Σαίν Ζύστ μιῶ, πού δέν τοῦ ἔλαχε,
ὅπως κι ἐσένα,
στά εἴκοσι ἐπτά του ἢ ἔστω λίγο ἀργότερα,
ὅπως κι ἐσένα,
μέ τά βαθιά γαλάζια μάτια του
νά ἀνεβεῖ στή λαιμητόμο.

Ὅπως εἶναι φανερό, τό κείμενο μᾶς δίνει δύο στιγ-
μές τοῦ Σαίν Ζύστ (1767-1794). Τήν πρώτη, τήν ὥρα
πού ἀποθεώνεται ὡς στυλοβάτης τῆς Γαλλικῆς Ἐπανά-
στασης, ὅταν ἀναγνωρίζεται ὡς πολιτική καί στρατιω-
τική ἰδιοφυΐα. Σ' αὐτή τήν ἐκδήλωση, μετά τίς τυπικές
κοσμικότητες, πηγαίνει στήν καθορισμένη θέση του, μέ
συντροφιά, σύμφωνα μέ τόν ποιητή, τά παιδιά καί τά
ἐγγόνια του. Ὅμως παιδιά καί ἐγγόνια δέν εἶχε ὁ ἀνύ-

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

παντρος Σαίν Ζύστ. Έτσι, συμπεραίνω, ότι ἐδῶ μᾶλλον γιά τή μοναξιά του μιλάει εἰρωνικά ὁ ποιητής. Ἡ δεύτερη στιγμή ἀφορᾶ τήν ὥρα πού, μετά τή συνωμοσία τῶν ἀντεπαναστατῶν καί τή σύλληψή του, ἀνεβαίνει στή λαιμπτόμο. Στό μηχανήμα πού ἔκοβε, ὅπως τό λέει ἡ λέξη, τούς λαιμούς. Ἐκείνη τή στιγμή ὁ Σαίν Ζύστ αἰφνιδίασε τούς δῆμιους καί τούς πάντες μέ τό σθένος του νά ἀνεβεῖ μόνος του καί ἤρεμος στή λαιμπτόμο, λέγοντας πώς τό σῶμα του δέν ἀξίζει τίποτα. Ὁ ποιητής γράφει: «μέ τά βαθιά γαλάζια μάτια του/ νά ἀνεβεῖ στή λαιμπτόμο». «Νά ἀνεβεῖ», ὄχι νά τόν ἀνεβάσουν, «νά ἀνεβεῖ» συνεπῶς αὐτόβουλα. Μέ τόν κόσμο μάλιστα, πού χτές τόν ἀποθέωνε καί τώρα νά τόν ἀποδοκιμάζει. Θυμίζω μέ τήν εὐκαιρία πώς ἡ Συμβατική Ἐθνοσυνέλευση τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης ἦταν ἡ τρίτη καί τελευταία, μετά τή Συντακτική καί τή Νομοθετική.

*

Ἄλλα καράβια

Ἀναφορά στόν Διονύσιο Σολωμό

Γέμισε ὁ κόλπος καραβάκια ξύλινα-
ἀπ' τήν προβλήτα οἱ θεατές τά καμαρώνουν

Μέ φουσκωμένα τά πανιά, περήφανα κι ὠραῖα-
ἀπ' τήν ἐξέδρα οἱ θεατές χειροκροτοῦνε.

Ὅμως ψυχὴ μου μὴν παραδοθεῖς
καί μὴ σέ παίρνει τό παράπονο.

Ἄλλα καράβια εἶναι αὐτά, ἄλλα πανιά
καί ἄλλη θάλασσα.

Ἐσὺ δέ σήκωσες ποτέ λευκό πανί,
μὴν τό ξεχνᾶς.

Κι ἄσε τό ποίημα νά κλείσει ὅπως τό θέλει,

ἤσυχη γιά τῆ γνώμη σου ἀλλ' ὄχι γιά τή μοίρα.

Τό ποίημα παραπέμπει στούς Ἐλεύθερους Πολιορκημένους τοῦ Σολωμοῦ, στό «Σχεδιάσμα Β'». Θυμίζω πώς οἱ Πολιορκημένοι, πρὶν ἀπό τήν Ἐξοδο, περίμεναν μέ ἀγωνία νά ἔρθει βοήθεια ἀπό τήν ἑλληνική κυβέρνηση, τρόφιμα καί πολεμοφόδια, ἀπό τόν δρόμο τῆς θάλασσας. Περίμεναν. Ἀλλά ὁ στόλος πού φάνηκε τελικά δέν ἦταν αὐτός πού περίμεναν, ἦταν ὁ τουρκοαιγυπτιακός. Ὁ τελευταῖος στίχος σχετίζεται μέ τή νύχτα πού θά γινόταν ἡ Ἐξοδος. Ἡ «Μεγάλη Μητέρα», γράφει ὁ Σολωμός, μένει ἄγρυπνη, «δέν τά φοβᾶται τά παιδιά της μή δειλιάσουν», «εἰς τά μάτια της εἶναι φανερά τά πλέον ἀπόκρυφα τῆς ψυχῆς τους». «Γιά τοῦτο αὐτή εἶναι // Ἡσυχὴ γιά τή γνώμη τους, ἀλλ' ὄχι γιά τή μοίρα.»² Μένει ἀκόμα ὁ στίχος «Ἐσὺ δέ σήκωσες ποτέ λευκό πανί». Ποιός δέν σήκωσε «ποτέ λευκό πανί»; Βέβαια οἱ πολιορκημένοι τοῦ Μεσολογγίου δέν σήκωσαν, οὔτε παραδόθηκαν οὔτε ἔφυγαν μέ ἰστιοφόρα καράβια, οὔτε ὁ Σολωμός σήκωσε στήν ποιητική του προσπάθεια λευκό πανί, οὔτε καί τό ποιητικό ἐγὼ τοῦ ποιήματος, τό πρόσωπο δηλαδή πού ἀρθρώνει τούς στίχους ὅλου τοῦ ποιήματος σήκωσε λευκό πανί, μέ τή διπλή σημασία, τῆς παράδοσης καί τῆς θαλασσινῆς ἀπόδρασης. Σ' αὐτό τό ποιητικό ἐγὼ θά ἐπανεῖθω παρακάτω.

*

Κοσμολογία

Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει τό πρωί
κι ὅλη τή μέρα ὀδεύει πρὸς τή δύση.

Οἱ ἐποχές τοῦ ἔτους εἶναι τέσσερις

² Λίνος Πολίτης, (ἐπιμ.), *Διονύσιος Σολωμός. Ἄπαντα, Ποιήματα*, τ. 1, Ἀθήνα 1986⁵, σ. 229-230.

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

καί τό φθινόπωρο διαδέχεται ὁ χειμώνας.

Κάθομαι στό τραπέζι καί κουνῶ τά πόδια μου,
ἄ, μεγαλώσαμε πιά γιά νά πιστεύουμε τέτοια παρα-
μύθια.

Μικρέ μου Γαλιλαῖε Γαλιλέι πού ἐπέμενες
ὅτι ἡ γῆ ντέ καί καλά γυρίζει.

Γαλιλαῖος Γαλιλέι (1564-1642), Ἰταλός φυσικός, μαθηματικός καί ἀστρονόμος, ἀπό τήν Πίζα τῆς Τοσκάνης – ἔζησε καί στή Φλωρεντία. Βελτίωσε τό τηλεσκόπιο, εἶδε τήν κίνηση τῆς γῆς γύρω ἀπό τόν ἥλιο καί συμφώνησε μέ τήν ἄποψη τοῦ Κοπέρνικου γιά τό ἡλιακό σύστημα. Διατύπωσε τόν νόμο τῆς ἔλξης τῆς γῆς καί τούς νόμους τοῦ ἐκκρεμοῦς, τούς ὁποίους ὀλοκλήρωσε ἀργότερα ὁ Ἰ. Νεύτων. Τό 1633 πέρασε ἀπό ἱεροδίκη, γιά τή γνώμη του ὅτι ἡ γῆ κινεῖται γύρω ἀπό τόν ἥλιο. Τό θρησκευτικό δόγμα ἦταν ὅτι ἡ γῆ ἀποτελοῦσε τό κέντρο τοῦ κόσμου καί ἄρα ἔμεινε ἀκίνητη. Στή δίκη ὁ Γαλιλαῖος, γιά νά γλιτώσει τήν καταδίκη μέ θάνατο στή φωτιά, ἀρνήθηκε τή θεωρία του. Ὁ θρύλος, ὡστόσο, λέει πώς στό τέλος δέν ἀντέξε καί φώναξε τό γνωστό: «καί ὅμως κινεῖται» (δηλαδή ἡ γῆ γύρω ἀπό τόν ἥλιο), λέγεται ἐπίσης πώς δέν ἔγινε ἔτσι, ἀλλά ὅτι τό εἶπε χαμηλόφωνα κι οἱ δικαστές δέν τό ἄκουσαν. Τό ποίημα ξεκινάει μέ τή θρησκευτική ἄποψη, «Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει τό πρωί/ κι ὅλη τή μέρα ὀδεύει πρὸς τή δύση.» Ὁ ἥλιος ὀδεύει, δηλαδή ὁ ἥλιος κινεῖται... [...] Κάθομαι στό τραπέζι καί κουνῶ τά πόδια μου... Τά κουνῶ δέν σημαίνει ὅτι κάνω ἐκκρεμές... ἀλλά: «μεγαλώσαμε πιά γιά νά πιστεύουμε τέτοια παραμύθια». Ξέρουμε τώρα πώς ἡ γῆ γυρίζει γύρω ἀπό τόν ἥλιο, ὅπως ξέρουμε τί εἶναι ἐκκρεμές. Καί ἡ ἀναφορά στόν Γαλιλαῖο ἔρχεται συνειρμικά στόν νοῦ τοῦ ποιητικοῦ ἐγώ.

*

Ἡ δόξα τοῦ Δάντη

Δέν εἶχε πολεμήσει στό Μαραθώνιον Ἄλλος,
ἦταν ὅμως πολίτης τῆς Φλωρεντίας.
Γι' αὐτό, ὅταν τόν κάλεσαν νά ἐπιστρέψει
βάζοντας μετάνοια
καί ὁμολογώντας ὅτι ἔσφαλε
στήν πλήθουσα ἐκκλησιά τοῦ Ἄν Γιάννη,
ἀρνήθηκε.

Ἄν βρεθεῖ ἄλλος τρόπος
πιό ταιριαστός στή δόξα τοῦ Δάντη
ἔρχομαι ἀμέσως καί μέ βῆμα ὄχι ἀργό,
ἀπάντησε,
Ἐνῶ ἡ καρδιά του μάτωνε ἀπό τή νοσταλγία.

Δέν γύρισε ποτέ στή Φλωρεντία–
ἔτσι ὅμως Ἀναγνώστη, Μικρέ μου Πρίγκιπα,
περάσαμε
ἀπό τό σκοτεινό Μεσαίωνα στήν ἔνδοξη Ἀναγέννηση
καί ἔτσι ἔλαμψε ἡ δόξα τῆς ποιήσεως.

Στίχοι πού ἐπίσης μοῦ ἀπάγγειλε ἓνα βράδυ στήν ἐξορία
ὁ Γιάννης Δραγωμέτης,
ὅταν φοβήθηκε ὅτι ἔχανα τό θάρρος μου.

Φλωρεντία 13ος πρὸς 14ο αἰώνα. Ἦταν περίπου μιὰ πόλη σάν τήν ἀρχαία Ἀθήνα στήν ἀκμή της, ἰσχυρή οικονομικά καί στρατιωτικά καί προχωρημένη στά γράμματα. Εἶναι ἡ πόλη πού πρώτη ἐφάρμοσε τό τραπέζικό σύστημα στά νεότερα χρόνια. Τήν κυβερνοῦσαν οἱ Γουέλφοι πού εἶχαν ἐκτοπίσει τούς παπικούς Γιβελίνους. Ὅμως καί οἱ Γουέλφοι χωρίστηκαν, ἀπό δύο

ἀντίθετες ισχυρές οικογένειες, σέ Λευκούς καί Μαύρους. Τήν ἐξουσία εἶχαν οἱ Λευκοί. Σ' αὐτούς ἀνῆκε ὁ Δάντης (1265-1321) πού χρημάτισε, ἄς ποῦμε, πρωθυπουργός γιά δύο μῆνες. Τόση ἦταν ἡ θητεία τους γιά νά μή προλαβαίνουν νά διαφθαροῦν οἱ «Πρῶτοι» ἀπό τὰ θέλητρα τῆς ἐξουσίας. Τό 1301 παίρνουν, μέ ἀντιδημοκρατικό τρόπο, τήν ἐξουσία οἱ Μαῦροι Γουέλφοι καί τό 1302 ὁ Δάντης καταδικάζεται ἐρήμην του –ἦταν ἀπεσταλμένος στό Βατικανό– σέ θάνατο, μέ κατασκευασμένη κατηγορία, γιά κατάχρηση δημόσιου χρήματος. Οἱ στίχοι ἀπό τό ποίημα, «καί ὁμολογώντας ὅτι ἔσφαλε/ στήν πλήθουσα ἐκκλησιά τοῦ Ἁγίου Γιάννη», ἔχουν διπλή σημασία. Πρῶτα, ὅτι ὁ Δάντης, μαζί μέ ἄλλα 4.500 παιδιά, βαπτίστηκε τό 1266 σ' αὐτή τήν ἐκκλησιά πού λεγόταν καί Βαπτιστήριο. Στή Φλωρεντία ὅλα τὰ παιδιά τῆς προηγούμενης χρονιᾶς βαφτίζονταν ὀρισμένη μέρα τῆς ἐπόμενης χρονιᾶς. Ἡ δεύτερη σημασία ἀφορᾷ τό γεγονός ὅτι τό 1315 δόθηκε ἀμνηστία στους καταδικασμένους Λευκούς Γουέλφους καί μπορούσαν νά γυρίσουν στή Φλωρεντία, ὅπου ὅμως ἔπρεπε νά περάσουν, στή γιορτή τοῦ Ἁγίου Γιάννη, μπροστά στόν κόσμο, ὀρισμένη ἐθιμοτυπική ταπείνωση. Ἀπό τήν ἀπάντηση τοῦ Δάντη, νά ἐπιστρέψει ταπεινωμένος ἢ ὄχι στή Φλωρεντία, διαβάζω τό σημεῖο πού σχετίζεται μέ τό ποίημα: «Δέν εἶναι αὐτός ὁ δρόμος γιά νά γυρίσω στήν πατρίδα μου. Ἄν σκεφεῖτε ἄλλον τρόπο, ἐσεῖς πρῶτα ἢ ὕστερα οἱ ἄλλοι, πού νά μή βλάπτει τή φήμη καί τήν τιμή τοῦ Δάντη, θά ἔλθω μέ γοργά βήματα. Ἀλλιῶς, ἂν τέτοια στράτα δέν ἀνοίγετε γιά νά μπῶ στή Φλωρεντία, τότε στή Φλωρεντία δέν θά ξαναπατήσω τό πόδι μου». ³ Τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀπάντησής του ἦταν νά καταδικαστεῖ ἐρήμην σέ θάνατο γιά δεύτερη φορά.

³ Jacqueline Risset, *Δάντης, μιὰ βιογραφία*, μτφρ. Ἄννα Περιστερή, Ἀθήναι 2004, σ. 216.

Ἔτσι ὁ Δάντης πέθανε στήν ἐξορία –Ραβένα 1321– ἀπό ἐλώδη πυρετό, φιλοξενούμενος τοῦ ἄρχοντα Γκουίντο Νοβέλα.

*

Ὁ Ἄκρατος λόγος

Ἦδη στόν Γεώργιο Καραϊσκάκη

Γιά νά συνθέσεις ἕνα ποίημα
καί νά ἐπιτύχεις τόν Ἄκρατο Λόγο,
ὅπως λές, Εὐμένη,
πρέπει πολλά νά ἔχουν συμβεῖ.

Καί πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα
νά σ' ἔχει εἰς θάνατον καταδικάσει
καί νά σέ καταδιώκει ὡς προδότη τῆς πατρίδας σου
ὁ πρίγκιπας Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Πρέπει, ἐσύ ἐπίσης, μέ τό μικρό σου ἀσκέρι
ν' ἀνηφορίζεις πικραμένος ἀλλ' ὄχι ἀπελπισμένος
στά Ἄγραφα ἢ στό Βελούχι καί τόν Ἀσπροπόταμο.

Τότε ἀβίαστα θά ἀναβλύσει ὁ ἀκράτος λόγος,
ὁ καίριος καί ὁ ἀνεπανάληπτος καί ὁ ἑλληνικός.

Ἔχει καί τουμπελέκια ὁ ποῦτζος μου
ἔχει καί τρουμπέτες. Ὅποια θέλω
θά μεταχειρισθῶ.

Τό ὄνομα Εὐμένης τοῦ τρίτου στίχου παραπέμπει στό ποίημα τοῦ Καβάφη «Τό πρῶτο σκαλί». Θυμίζω τους πρῶτους στίχους: «Εἰς τόν Θεόκριτο παραπονοῦνταν/ μιὰ μέρα ὁ ποιητής Εὐμένης/ «Τώρα δύο χρόνια πέρασαν πού γράφω/ κ' ἕνα εἰδύλλιο ἕκαμα μονάχα./ Τό μόνο ἄρτιόν μου ἔργον εἶναι./ Ἀλλοίμονον, εἶν' ὑψηλή τό βλέπω,/ πολύ ὑψηλή τῆς Ποιήσεως ἡ σκάλα». Ὁ ποιητής Ρουμελιωτάκης κατά ἕναν τρόπο παίρνει ἐδῶ τή θέση τοῦ ποιητῆ Θεόκριτου, ὅταν μι-

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

λάει στον Εὐμένη, γιά νά τοῦ πεῖ πώς χρειάζεται νά συντρέχουν ὀρισμένες περιστάσεις γιά νά «ἀναβλύσει ὁ ἀκραῖος λόγος». Δέν νομίζω νά χρειάζονται πολλά λόγια, τό ποίημα εἶναι σαφές. Ὁ Καραϊσκάκης (1780-1827), ρίχνοντας τόν κύβο, ἀποφάσισε νά μή δεχτεῖ τή διοικητική του «καταδίκη» ἀπό τόν Μαυροκορδάτο καί τήν παρέα του στό Μεσολόγγι, ἀφοῦ δέν εἶχε γίνε ναι κἄν δίκη. Ἔτσι στίς 3 Μαΐου 1824 πῆρε τόν δρόμο ἀπό τό Αἰτωλικό πρὸς τήν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὰ Ἄγραφα, καταλήγοντας ὁμως στό Καρπενήσι. Ἀσυμβίβαστος, ὅπως τό συνήθιζε ὅταν τόν πίεζε τό δίκιο του, «πικραμένος ἀλλά ὄχι ἀπελπισμένος». Ἡ φράση του «Ὅποια θέλω θά μεταχειριστώ», ἀναφέρεται, νομίζω, στήν ἐλευθεροφροσύνη τοῦ Καραϊσκάκη.

Λίγο ἀργότερα τήν ἴδια χρονιά, στίς 25 Ιουνίου 1824, ἡ κυβέρνηση στό Ναύπλιο ἀποκατάστησε τούς τίτλους του καί τήν τιμή του.

Καί κάτι ἐκτός θέματος: Ἀσπροπόταμος λέγεται τό ποτάμι Ἀχελῷος καί Βελούχι εἶναι τό βουνό Τυμφρηστός.

Μέ τά προηγούμενα ποιήματα ἔχουμε, ὅπως σημείωσα στήν ἀρχή, ἰδιαίτερες στιγμές στίς ὁποῖες δοκιμάστηκε τό ψυχικό σθένος καί ἡ ἀσυμβίβαστη στάση ὀρισμένων ἱστορικῶν προσώπων. Δέν χρειάζεται πολλή σκέψη γιά νά ἐννοήσουμε τήν ψυχική ἀλληλεγγύη τοῦ ποιητῆ μέ αὐτές τίς περιπτώσεις. Ὅλη του ἡ ποίηση ὑποδηλώνει ἓνα ἀνάλογο αἶσθημα ψυχικοῦ σθένους καί ἠθικῆς ἀντίστασης. Κάποτε μάλιστα ἔρχεται στήν ἐπιφάνεια περισσότερο διακριτά. Θυμίζω τή φράση, «ἐσύ δέν σήκωσες ποτέ λευκό πανί» καί τό τρίστιχο, «Στίχους πού ἐπίσης μοῦ ἀπάγγειλε ἓνα βράδυ στήν ἐξορία/ ὁ Γιάννης Δραγωμέτης,/ ὅταν φοβήθηκε ὅτι ἔχανα τό θάρρος μου». Ἐννοώντας, ἀντιθετικά, πώς κάτι τέτοιο δέν συνέβαινε, δέν ἔχανε τό θάρρος του. Γιά τό ἴδιο θέμα διαβάζω ἓνα ποίημα πού ἀνταποκρί-

νεται ἐκδηλα σ' αὐτή τή στάση. Ἐπιγράφεται «Ἐνύπνιον '88»:

Ἦρθε ὁ πατέρας μου τή νύχτα
καί μέ φώναξε·
μαθαίνω πράγματα, μοῦ λέει,
καί φοβοῦμαι,
νά πληρώνεις τό νοίκι σου καί τά κοινόχρηστα
καί τά ἄλλα,
ὅπως συμφώνησες.
Μά πατέρα, τοῦ λέω,
ἐδῶ δέν εἶναι τό σπίτι μου, εἶναι ἡ φυλακή,
δέν τό βλέπεις;
κι αὐτή δέν εἶναι ἡ βρύση πού στάζει,
εἶναι ἡ ζωή μου
πού στραγγίζει σταγόνα-σταγόνα.
Τό ξέρω, μοῦ λέει,
ἀλλά κι ἐσύ τό ἤξερες καί ὑπόγραψες
καί τώρα ὀφείλεις νά πληρώσεις,
ὅπως ὄλοι μας.

Ἐδῶ φυσικά δέν πρόκειται ἀκριβῶς γιά τήν ἠθική συνέπεια τοῦ πατέρα, ἀλλά γιά τήν ἀντίστοιχη ἀντίδραση, μέσα στό ὄνειρο, τοῦ ποιητικοῦ ἐγώ. Εἶναι σάν τό ἐγώ αὐτό νά ἐλέγχεται μέσα στό ὄνειρο μὴν τυχόν καί δέν εἶναι καθόλα ἐντάξει ἡ στάση του. Μήπως χαλάρωσε ἡ ἄγρυπνη συνείδησή του μέσα στά πρακτικά ζητήματα τῆς καθημερινότητας ἢ καί πάρα πέρα στόν τομέα τῶν αἰσθημάτων καί τῶν ἰδεῶν. Ὅμως πρέπει νά πῶ ὅτι, γενικά, ὁ ποιητής δέν συνηθίζει νά μιλάει ἔτσι ἀπροκάλυπτα. Τοῦ ἀρέσει ὁ ἑμμεσος τρόπος, ὁ περίσκεπτος καί ὑπαινικτικός. Λίγες φορές τοῦ ξεφεύγουν λόγια γιά τά πεπραγμένα του, κάτι πού συμβαίνει π.χ. στό ποίημα «Ἐξορκισμός», πού σᾶς διαβάζω.

Χάραξε πάλι τό χάρτη,
γιά νά γυρίσει ξανάστροφα ὁ καιρός

καί βάλε τόν κόλπο καί τά κολπώματα
καί τόν Ἀρχάγγελο πέτρινο νά διαφεντεύει τήν εἴσοδο

καί πές, τό άλωνάκι πάλι κι οἱ ἀποθῆκες ὑφάλων
ὄπλων
κι ἡ ὥρα πού ἔπεφτε ἡ νύχτα

καί βάλε πάνω δεξιά τό ἀνεμολόγιο
γιά νά γυρίσει ὁ μπούσουλας στό βορρά

στά εἰκοσιοκτώ σου χρόνια τά ἀδιάλλακτα
τώρα πού δέν μᾶς λογαριάζει ὁ καιρός.

Παρόμοια, ἀπό ἐκφραστική ἄποψη, εἶναι τά ποιήματα «Ἐπέτειος '61», «Μόνο ὁ Ὁρέστης», «Κοῦρδοι», «Δρόμοι τῆς μνήμης». Ἡ γενική τάση του πάντως, ὅπως εἶπα, δέν εἶναι αὐτή, ὁ κανόνας του εἶναι νά ἐκδηλώνεται πλάγια, μιλώντας γιά τή στάση προσώπων, ὅπως τῶν παραπάνω ἱστορικῶν ἢ καί ἄλλων ὑπάρξεων μέχρι καί ζῶων. Μάλιστα μερικές φορές τό τραβάει ἀκόμα περισσότερο τό σκοινί, γίνεται καί λίγο κρυπτικός, ὅπως στό ποίημα «Δέν εἶναι τίποτα», πού δίνει τόν τίτλο στήν τρίτη του ποιητική συλλογή.

Δέν εἶναι τίποτα,
εἶναι ἡ πόρτα σου, πού ἀνοίγοκλείνει μόνη της,
ὅπως καί χτές.

Δέν εἶναι τίποτα,
Εἶναι ἡ θεία σου Ἀγγελική, πού ἔχει πεθάνει ἀπό χρόνια
καί εἶναι μόνη της.

Δέν εἶναι τίποτα,
εἶναι τά χρόνια σου, πού ἐπιστρέφουν
καί διεκδικοῦν τά δικαιώματά τους.

Δέν εἶναι τίποτα,

εἶναι μεσάνυχτα καί εἶναι ἀργά, πολύ ἀργά
γιά νά φοβᾶσαι.

Στό βαθμό πού δεχόμαστε πώς ἔχουμε ἀντιστασιακό ἦθος στήν ποίηση τοῦ Ρουμελιωτάκη, ἔχουμε τή δυνατότητα νά τό δοῦμε αὐτό καί πέρα ἀπό τόν ἐποχιακό του χαρακτήρα, ὡς ἀντανάκλασή του στόν αἰσθητικό τομέα. Γιατί ἔχουμε καί σ' αὐτή τήν περιοχὴ ὀρισμένα στοιχεῖα τά ὁποῖα μᾶς ἐπιτρέπουν νά μιλήσουμε, ἔστω καί μέ κάποια μακρινή ἀντιστοιχία, γιά ἐκφραστικές ἢ αἰσθητικές ἀντιστάσεις. Τί κάνει ἀκριβῶς ὁ ποιητής; Ἀπλῶς ἀντιστέκεται σέ ὀρισμένες ἐνδιάθετες ροπές πού μᾶς ἀφοροῦν ὅλους. Γιατί ὅλοι μας ἀφήνουμε λίγο πολύ ἔδαφος νά ἐκδηλώνονται αὐτές οἱ ροπές. Ἄλλωστε, ὡς κάποιο βαθμό, ἐνδημοῦν στήν ποιητική γραφή καί τίς βρίσκουμε μπροστά μας καθημερινά. Ἐδῶ ὁ Ρουμελιωτάκης δείχνεται ἐξαιρετικά ἀνυποχώρητος. Πράγματι ἔχουμε τό περιθώριο νά δοῦμε, συνοπτικά, παρακάτω, ὀρισμένες ἀντιδράσεις του ἢ, ἀλλιῶς, κάποιες πτυχές τοῦ λόγου στίς ὁποῖες προβάλλει ἀντιστάσεις. Ἐννοῶ τίς ἀκόλουθες:

α) Τό πρῶτο πού κάνει εἶναι νά ἀντιδράει στή φλυαρία. Ὅ,τι ἔχει νά πεῖ, τό λέει μέ τή μεγαλύτερη λεκτική οἰκονομία. «Θεέ μου», γράφει, «σῶσε με/ ἀπό τούς στίχους πού δέν ἔγραψα/ σῶσε με» [Ψαλμός '62]. Δέν ξέρουμε πότε ἄρχισε νά γράφει, ποιά ἦταν τά πρωτόλεια κείμενά του. Ξέρουμε ὅμως πώς ἀπό τότε πού δημοσίεψε τίς τρεῖς συλλογές του ποτέ δέν φλυάρησε. Ποτέ δέν εἶπε μιά φράση ἢ καί μιά λέξη παραπάνω. Ὅλα τά ποιήματά του ὑποβάλλουν καί ὑπονοοῦν πολύ περισσότερα ἀπό ὅσα δηλώνουν ρητά. Μικρό παράδειγμα τό ποίημα «Μᾶς ἔφεραν δυό γλάρους»:

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

Μᾶς ἔφεραν δύο γλάρους πληγμένους
περπατοῦν ἀργά
κοιτάζουν τή θάλασσα
κοιτάζουν τά σύρματα
σταματοῦν
περιμένουν
μόνο πού δέν καπνίζουν
δέν περιμένουν γράμμα
καί τό πρῶι δέν τούς μετροῦν
στό προσκλητήριο.

Ἀπό τήν πλευρά αὐτή ὁ ποιητής μᾶς δίνει ἕνα μάθημα λιτοῦ καί μετρημένου ποιητικοῦ λόγου. Δημοσίεψε τρεῖς συλλογές, τρεῖς, ὄχι δεκατρεῖς, ὄχι εἰκοσιτρεῖς, ὄχι τριαντατρεῖς ἢ περισσότερες.

β) Τό δεύτερο πού κάνει εἶναι νά ἀντιστέκεται στίς πρῶτες ἐντυπώσεις, στήν πρώτη αἴσθηση τῶν πραγμάτων. Τά κείμενά του δέν εἶναι κείμενα τῆς ἀρχικῆς ἐντύπωσης ἢ αἴσθησης ἢ σκέψης. Μπροστά σέ κάθε περίπτωση στέκεται περίσκεπτος καί ἀναζητᾷ τή δεύτερη ἢ τήν τρίτη κατασταλαγμένη μορφή τῆς ἐμπειρίας του. Ὁ ἀναγνώστης, ἢ τουλάχιστον ἐγώ, ὅταν διαβάζω τά ποιήματά του, αἰσθάνομαι πῶς ἀκούω κάποιον νά μιλάει μέ τήν πείρα προχωρημένων γηρατειῶν του. Κάποιον πού ἔχει ἀφήσει πίσω του τίς ἐξάρσεις καί τίς ἐντυπώσεις τῆς νεότητος. Κάποιον πολύ δύσπιστο στίς γλήγορες ἀποφάσεις. Ὁ λόγος του μοιάζει δοκιμασμένος στό ἀμόνι τῆς ἡρεμῆς περισυλλογῆς. Ὑπάρχει κάτι σάν ἀλώνι αἰσθημάτων καί νοημάτων πού περιβάλλει τόν λόγο του. Μοῦ εἶναι δύσκολο νά φανταστώ πῶς τό ἄτομο πού ἔγραψε τά πρῶτα ποιήματα τῆς συλλογῆς *Κλειστή θάλασσα* ἦταν μόλις 18 χρονῶν. Ἐχομε ποιητές πού ἔγραψαν σέ ἐξίσου νεαρή ἡλικία, ὅπως ὁ Ἐλύτης καί ὁ Ἀναγνωστάκης, ὁμως ὁ λόγος τους δείχνει τήν ἀλκή τῆς ἡλικίας τους. Ὁ Ρουμελιωτάκης, ἀντίθετα ἀπό αὐτούς, ἀντιμετωπίζει μέ θυμοσοφικό πνεῦμα τή ζωή.

γ) Τό τρίτο πού κάνει εἶναι ὅτι ἀντιστέκεται στόν ἀφηρημένο λόγο. Δέν χάνεται σέ ἀφηρημένους μαιάνδρους, γράφει πάντα ἀπό ἐμπειρική πλησμονή. Δέν θά βρεῖτε στίς τρεῖς συλλογές του οὔτε ἕνα ποίημα πού νά σχηματίζεται μέ διανοητικές ἀκροβασίες. Ὁ κόσμος του εἶναι κόσμος πού βγαίνει ἀπό τή σχέση του μέ τήν πρακτική πλευρά τῆς ζωῆς. Τά αἰσθήματα πού ἐκφράζει πηγάζουν ἀπό τήν παρουσία του μέσα στίς καταστάσεις καί τή συναναστροφή μέ τούς συνανθρώπους του. Ἡ γλώσσα του, γιά νά τό πῶ μέ δύο λόγια, εἶναι γλώσσα ἐμπράγματη, πού βασίζεται στήν ἐμπειρία. Γλώσσα προσγειωμένη στήν πραγματικότητα, μένοντας μακριά ἀπό τά διάφορα ἐγκεφαλικά στιχουργικά κατασκευάσματα. Ἐλάχιστο παράδειγμα, μεταξύ ἄλλων, τό ἀκόλουθο ποίημα πού ἐπιγράφεται «Δρόμοι τῆς μνήμης»:

Δρόμοι τῆς παγωμένης μνήμης
μιῆστε ἀπόψε γιά τό Νίκο Πάιρα
καί τή ζωή του·
γιατί πολέμησε, γιατί νικήθηκε.

Κάποια στιγμή εἶναι στό ἀναρρωτήριο,
ὅστερα χάνεται.

Καί γιά τό Γιάννη Πέτσα,
ἐτῶν πενήντα,
πού σέρνεται στά καφενεῖα τῆς Βέροιας,
λαχειοπώλης,
μέ μιά ταυτότητα πρωτοετοῦς τῆς νομικῆς,
κιτρινομένη.

Καί γιά τούς ἄλλους,
αὐτούς πού ἔρχονται μόνο τή νύχτα·
γιατί πολέμησαν, γιατί νικήθηκαν.

Κι ἐγώ πού δέν πολέμησα, ποιός εἶμαι
καί τί ζητῶ σ' αὐτή τή ραψωδία τῶν νικημένων.

Βέβαια κάτι ζητάει «σ' αυτή τή ραψωδία των νικημένων», κάτι μοναδικό και άνεξαγόραστο, ζητάει τόν εαυτό του.

δ) Τό τέταρτο πού κάνει είναι ότι αντιδράει στην επίδειξη γνώσεων. Ένω είναι πολυδιαβασμένος, αλλά και βαθιά προβληματισμένος, γνώσεις για τίς γνώσεις δέν θά δείτε νά προβάλλει πουθενά στό έργο του. Παραδείγματα από τήν ιστορία δέν αποφεύγει νά χρησιμοποιεί. Μάλιστα είναι, θά έλεγα, ένα από τά αγαπημένα θέματά του. Τό είδαμε κι από τά ποιήματα πού διάβασα νωρίτερα. Όμως τά διαβάσματά του δέν αποτελούν μέσο επίδειξης, αλλά μέσο για νά πραγματώνει τήν ποιητική του γραφή. Έχει ανάγκη νά πει τά λίγα λόγια του κατά τρόπο έμπεριστατωμένο. Έτσι πού τά διαβάσματά του δέν προηγούνται ως γνώσεις στή γραφή του, αλλά συμμετέχουν ως συνθετικό δομικό ύλικό. Όπως τό κάθε ύλικό δηλαδή. Μέ τρόπο πού, πολύ συχνά, ό αναγνώστης δέν καταλαβαίνει καν τό γνωστικό φορτίο πού κουβαλούν τά ποιήματά του. Η μέθοδος τής χρήσης ιστορικών δεδομένων στην ποίηση είναι γνωστή από τά άρχαία χρόνια. Τό ζήτημα είναι πώς πραγματώνεται όργανικά, ώστε νά μή φωνάζουν ότι είναι ξένο σώμα μέσα στό ποιητικό κείμενο. Και όσον άφορā τόν Ρουμελιωτάκη τό είδαμε στά κείμενα πού διάβασα. Μικρό παράδειγμα, ανάμεσα σε άλλα, τό άκόλουθο ποίημα πού επιγράφεται «Πρίν νά σβήσουν τά φώτα»:

Πρίν νά σβήσουν τά φώτα
ό Βασίλης
παίζει πάλι φουσαρμόνικα
ένοπλα δάση και bandiera rossa
και nessun maggior dolore
άπό τή μνήμη, πού έπιμένει νά δουλεύει
Φλωρεντινή συνεχόριστε.

Στό τέλος τής συλλογής *Ξένος είμί και άλλα ποιήματα*, όπου άνήκει τό ποίημα αυτό, έξηγει τή φράση «Nessun maggior dolore (= δέν υπάρχει μεγαλύτερος πόνος). Από τήν περιώνυμη άπάντηση τής Φραντζέσκας στόν Δάντη, όταν τή ρωτάει για τήν αίτία πού έχει καταδικαστεί νά περιδινείται αιώνως και νά μήν ήσυχάζει ποτέ: *Nessun maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria (= Δέν υπάρχει μεγαλύτερος πόνος άπό τό νά θυμάσαι, σε χρόνους δυστυχίας, ήμέρες ευτυχισμένες)*. *Θεία Κωμωδία, Κόλαση, Άσμα Ε΄, 121-123*». Πράγματι στην *Κωμωδία*, όπως τή λέει ό Δάντης (*Θεία* τήν όνόμασε ό Βοκκάκιος), στό πέμπτο Άσμα, όπου βασανίζονταν άνεμοδερνάμενοι οί άμαρτωλοί τής σάρκας, ό Δάντης είδε, ανάμεσα στους κολασμένους, ένα ζευγάρι νά πάει και νά ρχεται, άχώριστο. Ρώτησε τόν Βιργίλιο, ποιοί είναι αυτοί οί δυό, κι ό Βιργίλιος τού είπε, άμα έρθουν καταδω μιλήσε τους. Έτσι, όταν κάποια στιγμή πλησίασαν, ό Δάντης ρώτησε τή Φραντζέσκα κι αυτή τού είπε τήν ιστορία τού έρωτά της μέ τόν Πάολο Μαλατέστα πού στεκόταν δίπλα της. Ό Δάντης συγκινήθηκε κι όμολόγησε πώς τούρχονταν δάκρυα μ' αυτά πού άκουσε. Έπέμενε όμως νά τή ρωτάει πώς άρχισε ή άγάπη της για τόν Πάολο. Τότε ή Φραντζέσκα Φραντζέσκα ντα Ρίμινι (1255-1280), πρίν άπαντήσει άκριβώς στό «πώς;», είπε τήν παραπάνω γνωστή φράση.

ε) Τό πέμπτο πού κάνει είναι νά αποφεύγει τή ρητορεία και τά μεγάλα λόγια. Η ποίησή του τείνει συχνά νά είναι λόγος εις εαυτόν και πάντως όμιλία έσωτερικού χώρου, όχι όμιλία έξώστη, όπως είναι ή ποίηση λ.χ. τού Βαλαωρίτη, τού Παλαμά, τού Σικελιανού, τού Έλύτη, τού Έμπειρικού, κ.ά. Αυτοί ύψώνουν τή φωνή τους σαν ρήτορες πού άπευθύνονται σε ύποθετικό πλήθος. Είναι ποιητές τού άνοιχτού χώρου ή, αλλιώς, τού έξώ-

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

σπ. Ό Ρουμελιωτάκης δέν ύψώνει τόν τόνο τῆς φωνῆς του, μιλάει διακριτικά σάν νά μιλάει σέ κάποιον διπλανό του ἢ καί μόνο στόν ἑαυτό του. Εἶναι περισσότερο ύποβλητικός παρά ἔξωστρεφής. Συγκεντρωμένος στόν ἑαυτό του καί σεμνός. Παράδειγμα, ἀνάμεσα σέ πολλά ἄλλα, τό ποίημα, «Τά Ὁρλωφικά».,:

Ζωή κι αὐτή
ν' ἀλλάζεις κάθε μέρα ὄνομα,
νά κουβαλᾷς πλαστές ταυτότητες καί διαβατήρια
καί γιά ποιό λόγο.

Πότε πλανόδιος μουσικός
πότε νοτάριος ἢ καλιτζέρης
καί γιά ποιό λόγο.

Γυρίζουν ὅλα στό μυαλό σου,
οἱ δρόμοι, ἡ προφητεία,
οἱ κατακόμβες,

τά χρόνια πρὶν ἀπ' τοὺς Ὁρλώφ,
χλωρά, μοσχοβολοῦντα διά παντός,
ὅταν πού ὑπῆρχε λόγος.

«Γυρίζουν ὅλα στό μυαλό σου», σέ ποιόν ἀπευθύνεται; Ὅχι σέ κάποιον ξένο, ὄχι σέ κάποιον ἄλλο ἀπό τόν ἑαυτό του. Καί χωρίς τήν ἀντωνυμία «σου», τό κείμενο δέν πάει πιά πέρα ἀπό τό ἴδιο τό ὑποκείμενο πού τό γράφει.

στ) Τό ἔκτο πού κάνει εἶναι νά ἀποφεύγει τίς συναισθηματικές κορόνες. Σέ πολλές περιπτώσεις βρίσκεται πιεσμένος συναισθηματικά κατά τρόπο πού θά περίμενε κανείς νά ξεσπάσει, νά πεῖ τόν πόνο του ἀνοιχτά, νά τόν φωνάξει. Ὅμως ποτέ δέν τό κάνει. Ἐνῶ τό ἔργο του εἶναι συγκινησιακά διαποτισμένο σέ ὑψηλὸ βαθμό, ἐνῶ δέν ὑπάρχει ποίημά του χωρίς ἔντονο θυμικό ὑπόβαθρο, ἡ συγκίνησή του ὑποβάλλεται, ἀλλά δέν λέγεται.

Κάποτε μοιάζει νά κρατάει μέ τό ζόρι τά αἰσθήματά του φυλακισμένα μέσα του καί ν' ἀφήνει νά φανεῖ κάτι σάν αἰσθηματικό ἀπόηχο. Ὅπως ἔχω ἤδη πεῖ, προτιμᾷ τή δεύτερη ἢ τήν τρίτη μορφή τῆς ποιητικῆς ἐμπειρίας του. Ἔτσι παίρνει κάποια ἀπόσταση ἀπό τίς πρῶτες ἐντυπώσεις. Γεγονός πού συμβαίνει καί στό ἐκφραστικό ἐπίπεδο τῶν συναισθημάτων του. Αἰσθηματίας εἶναι καί παραεῖναι ὁ Ρουμελιωτάκης, ἀλλά ἐκφραστικά, εἶναι αἰσθηματίας μέ σουρντίνα καί μέ μέτρο. Παράδειγμα ὅλα τά ποιήματα πού διαβάστηκαν νωρίτερα. Ἴδου κι ἓνα τελευταῖο, πού θά τό ἔλεγα ποίημα-λυγμό, χωρίς ὅμως συναισθηματική ἀκράτεια.

Ξημερώματα τῆς Παραμονῆς
ἡ Μαρία, μέ τό αἶμα στό στόμα,
ἀνοίγει τήν πόρτα καί χάνεται στό χιονιά
ἐμᾶς τοὺς ἄλλους, μαύρη Μαρία,
θά μᾶς προλάβει ὁ καινούργιος χρόνος.

Ἡ Μαρία εἶναι ἡ γυναίκα τοῦ ποιητῆ Τ. Σινόπουλου, ἡ ὁποία μετά τόν θάνατο τοῦ ποιητῆ, καί ἀφοῦ πέρασε ἓνα διάστημα ὡς χήρα, ἔδωσε τέλος στή ζωή της. Τό γεγονός αὐτό δίνεται ἐδῶ μέ πέντε περιγραφικούς στίχους. Πέντε στίχους. Μικρή λεκτική ποσότητα, ἀλλά ὄχι τόσο μικρό τό ποιητικό ἐκτόπισμά τους.